8/10/86

Στό Βαφοπούλειο

Φωτογραφίες ξένων καλλιτεχνών

«Ανθρωπος καί χώρος»

Επιτεύγματα, άλλά καί τήν έξέλιξη (κατά κάποιον τρόπο) τής φωτογραφίας σέ ξένες χώρες, μάς δείχνει ή έκθεση φωτογραφιών μέ τόν γενικό τίτλο «Ανθρωπος καί χώρος», πού στεγάζεται στό «Βαφοπούλειο».

Η έκθεση αύτή, περιλαμβάνει έργα ένός Βρετανού, ένός ζεύγους Γάλλων καί ένός Γερμανού, καλλιτεχνών τής φωτογραφίας, πού τά έργα τους παρουσιάζονται μέ τήν συνεργασία πνευματικών ίδρυμάτων τών χωρών τους στή Θεσσαλονίκη.

Η βρετανική φωτογραφία άντιπροσωπεύεται άπό τόν Φράνκ Μίντσου Σάτκλιφ, πού ύπήρξε διακεκριμένος φωτογράφος τής Βρετανίας στά χρόνια πρίν τό 1941. Η δουλειά του είναι έμπνευσμένη σέ μεγάλο βαθμό άπό τήν ζωή στήν πατρίδα του, στό Γιορκσάιρ. Οί φωτογραφίες του έχουν γιά έπίκεντρο τόν άνθρωπο, τόν άπλό δουλευτή, τόν ψαρά, τόν άγρότη, τίς οικογένειές τους, τίς μικρές κοινωνίες τής βρετανικής έπαρχίας. Αποτυπώνοντας τήν πραγματικότητα τής καθημερινής ζωής, δίνει παράλληλα τόν χώρο, τό τοπίο τής περιοχής στά τέλη τού 19ου αιώνα. Οί φωτογραφίες τού Σάτκλιφ διακρίνονται γιά τόν λυρισμό τους, άλλά καί γιά τήν άλήθεια τους καί άποτελοῦν, έτσι, έργα τέχνης, άλλά καί ντοκουμέντα.

Σ' έναν έντελώς άλλο χώρο έχουν τά θέματά τους οί φωτογραφίες τών Γάλλων καλλιτεχνών Μάρκ καί Μπριζίτ Εγκεράν. Οί δύο αύτοί δημιουργοί, πού πέρασαν άπό τή δημοσιογραφία καί ταξίδεψαν σέ πολλές χώρες, τελικά βρήκαν μεγάλο ένδιαφέρον στή φωτογράφηση παραστάσεων τού φεστιβάλ τής Αθινιόν καί αύτές άκριβώς τίς φωτογραφίες τους χαιρόμαστε στήν έκθεση τού «Βαφοπούλειου». Αντίθετα μέ τόν Σάτκλιφ, οί Εγκεράν φωτογραφίζουν έναν κόσμο φτιαχτό, τήν μαγεία μιάς παράστασης, μέ όλα τά στοιχεία πού γοητεύουν, τά σκηνικό, τά κοστούμια, τή δραματική έκφραση τών ήθοποιών. Οί φωτογραφίες είναι άσπρόμαυρες, άλλά έχουν μιά τεχνική τελειότητα καί μιά εὐαισθησία στή σύλληψη τών τόνων, πού έκπλήσσουν. Όλα τά έργα είναι παρμένα τήν τελευταία δεκαετία, άπό παραστάσεις διάσημες, μέ μεγάλα όνόματα τής σκηνής – ήθοποιούς, σκηνοθέτες, σκηνογράφους, ένδυματολόγους – πού ή δουλειά τους συντίθεται σέ ένα ώραίο άποτέλεσμα. Θά άξιζε τόν κόπο νά δούν οί φωτογράφοι μας αὐτό άκριβώς τό στοιχείο, τά πώς δηλαδή άξιοποιεῖται φωτογραφικά μιά παράσταση θεατρική.

Οί φωτογραφίες, τέλος, τού Γερμανού καλλιτέχνη Χέρμπερτ Λίστ, δίνουν μιά άναδρομική εἰκόνα τής δουλειάς του στίς τελευταίες δεκαετίες. Ο Λίστ δείχνει φωτογραφίες άπό τά 1930, πού πειραματιζόταν όκόμη πάνω στίς δυνατότητες τής μηχανής, άλλά καί πάνω στή δική του όπτική άντίληψη, μέχρι καί τό 1958, πού ή δουλειά του έχει φτάσει σέ μιά τελειότητα, άφού πέρασε άπό διάφορα στάδια, θεματικά καί τεχνοτροπίας. Ενα σημαντικό

Πόλεμος, κατοχή καί έμφύλιος

Η ἑλληνική πεζογραφία γιά εἴκοσι πικρά χρόνια

Μέ ἀναπόφευκτη καθυστέρηση ὁλοκληρώνεται ἡ καταγραφή

Είναι πολλές οί περιπτώσεις στήν ἑλληνική μεταπολεμική πεζογραφία, όπου πηγή έμπνευσης στάθηκαν ὁ πόλεμος τού 1940-41, ἡ Κατοχή καί ἀργότερα ὁ ἐμφύλιος. Βέβαια, τά βιβλία αὐτά μόνο σέ μικρό βαθμό φάνηκαν ἀμέσως κι αὐτό ὀφείλεται, μάλλον, σέ δύο λόγους.

Ο πρώτος εἶναι πώς στήν πεζογραφία ἴσως χρειάζεται κάποιος χρόνος ἐσωτερικής διεργασίας τών ἐμπειριών τού δημιουργού γιά νά δοθεί τό τελικό ἀποτέλεσμα, δηλαδή τά ἔργα. Ο δεύτερος σαφώς εἶναι τό γεγονός πώς οἱ μεταπολεμικές περιπέτειες μεγάλου ἀριθμού Ελλήνων, ἀκόμη καί τό γεγονός ὁτι κάποιοι ἀπό αὐτούς ἔζησαν ἐκτός Ελλάδος, δέν ἐπέτρεπαν τήν ἔκδοση – ἀκόμη καί τή συγγραφή – βιβλίων πού πιθανώς νά κρίνονταν «ἐπικίνδυνο» γιά τόν δημιουργό, γιά τάν ἐκδότη, ἡ γιά τούς ἀναγνώστες.

Παράλληλα, στήν μεταπολεμική πεζογραφία ὑπήρξαν σημαντικά ἐκδοτικά φαινόμενα πού δέν εἶχαν καμιά σχέση μέ τίς πρόσφατες, τότε, ἐμπειρίες. Από τά πιό χαρακτηριστικά μπορούν νά θεωρηθοῦν τά βιβλία τού Καζαντζάκη, πού δημιούργησαν παγκόσμια αἴσθηση, ἡ τά βιβλία τού Πεντζίκη καί κάποιων ἄλλων.

Ακόμη θά πρέπει νά σημειωθεί ὁτι βιβλία γιά τόν πόλεμο καί τίς μέχρι τό 1950 περιπέτειες γράφηκαν καί ἀπό προπολεμικούς αὐγγροφείς, ἀλλά τό κύριο μέρος τους ἀνήκουν σέ νεότερους πεζογράφους, δημιουργούς πού ἀνδρώθηκαν μέσα στήν Κατοχή, πού στρατεύτηκαν πάνω στόν ἐμφύλιο, πού ἔζησαν τά δύσκολα χρόνια μέχρι καί τό 1955.

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

Οπως ἦταν φυσικό, τά μυθιστορήματα, ἀλλά καί τά διηγήματα πού ἀναφέρονται στόν πόλεμο τού 1940 γράφηκαν ἀπό συγγραφείς πού ἦταν λίγο – πολύ γνωστοί προπολεμικά ἡ πού εἶχαν κάποια ἡλικία ὡστε νά στρατευ-

πολέμου ἐκείνου, τού ἑλληνο–ἰταλικού, περνάει καί σέ ἄλλα πεζογραφήματα, χωρίς νά ἀποτελεί τό θασικό, τά ἀποκλειστικό θέμα τους. Παραδείγματα οἱ «Πανθέοι» τού Τάσου Αθανασιάδη ἡ τό «Τρίτο στεφάνι» τού Ταχτσή, ἀκάμη καί κάποια διηγήματα τού Γιώργου Ιωάννου.

Τό ἐρώτημα εἶναι κατά πόσο οὐτά τά βιβλία ἔδωσαν τό πάθος καί τό αἷμα τού πολέμου τό μέγεθος πού θά περίμενε κανείς, ἀν ἔζησε ἡ θυμάται τά γεγονότα, τήν ἀτμόσφαιρα, τό ἄγχας ἐκείνων τών μηνών τού χειμώνα 1940-41. Ασφαλώς οἱ καλύτερες σελίδες ἀνήκουν στά βιβλία πού ἔγραψαν ἀ Μπεράτης, ἀ Ξεφλούδας, ἀ Ακρίτας. Δέν ἀποκλείεται νά ὑπάρχουν κι ἄλλα βιβλία πού ἀναφέρονται στόν πόλεμο ἐκείνο (δέν πρέπει νά ξεχαστεί ἕνα μέρος ἀπό τόν «Απρίλη» τού Αγγελου Τερζάκη), ὡστόσο τά πιό σημαντικά ἔργα εἶναι, νομίζουμε, αὐτά παύ ἀναφέρθηκαν.

Η ΚΑΤΟΧΗ ΚΑΙ Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ

Τά γεγονότα πού ἀκολούθησαν στήν Ελλάδα, ἀλλά καί στό μεγαλύτερο μέρος τής Εὐρώπης, ὑπήρξαν συγκλονιστικά, τραγικά καί πλούσια σέ ἐμπειρίες γιά τόν λαό καί γιά τούς πνευματικούς ἀνθρώπους, κατά συνέπεια.

Η φοθερή Κατοχή, μέ τήν πείνα ἀπά τήν μιά μεριά, τούς συμθιθασμούς, καί ἀπό τήν ἄλλη μεριά τήν ἀντίσταση, πού ὁδήγησε στήν ἀπελευθέρωση, θά περίμενε κανείς νά δώσει μεγάλα θιβλία. Ωστόσο, ἀν ἐξαιρέσει κανείς κάποια ἔργα, τό μεγάλο θιβλίο δέν ἤλθε – δέν ἤλθε τουλόχιστον σύντομα μετά τήν ἀπελευθέρωση. Αὐτό ὀφείλεται, κυρίως, στίς περιπέτειες τής χώρας κι ἑνός μεγά-

οἱ δραματικές χρονιές, οἱ δραματικές στιγμές τής Κατοχής καί τής ἀπελευθέρωσης, τής πρώτης οὐγκρουσης, κυρίως στήν Αθήνα. Κι αὐτό ἔγινε ὀχι ἀμέσως, ἀλλά ἀφού πέρασαν μερικά χρόνια. Τά πρώτα θιβλία, λάγω τών συνθηκών πού ἐπικρατούσαν, ἀνήκαν σέ συγγραφείς πού πολέμησαν στό πλευρό τού Ζέρθα, ἡ ἐν πάση περι-

Στρατής Τσίρκας, ὁ δημιουργός τού τρίτομου ἔργου «Ακυθέρνητες πολιτείες».

πτώσει, δέν ἀνήκαν στήν ὀριστερά. Ετσι θγήκαν τό θιβλία «Η πολιορκία» τού Αλέξανδρου Κοτζιά, «Τό χρονικό μιάς στσυροφορίας» τού Ρόδη Ρούφου, «Τά

τερα, θιγοῦμε μάλιστα θά ἔχουμε καί στό μέλλον τέτοια θιβλία πεζογραφημάτων.

Η ΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ

Είναι φανερό ὁτι ἕνας κύριος λόγος τής καθυστέρησης στήν ἐμφάνιση θιβλίων πάνω στό ἀντάρτικο καί στόν ἐμφύλιο, ὀφείλεται στό ξέσπασμα τσύ ἐμφυλίου καί τίς συνέπειές του, που κράτησαν περίπου γιά μιά δε-

τες Πολιτείες» πού ἀναφέρονται στίς ἀνάλογες περιπέτειες τού ἑλληνισμού στήν Μέση Ανατολή καί πού ἀποτελοῦν ἀπά τά σημαντικάτερα πεζογραφήματα τής μεταπολεμικής μας λογοτεχνίας. Από τόν χώρο ἐκείνο, ὡστόσο, καί τά ἀντίστοιχα γεγονότα ὑπάρχουν κι ἄλλα θιβλία, τού Νενεδάκη, τού Φωτόπουλου κλπ.

Ενα μεγαλύτερα ἀνοιγμα πάνω στά γεγονότα τής Κατοχής, τής ἀπελευθέρωσης καί τού ἐμφυλίου ἔγινε γύρω στό 1960, ἀταν, μέ τάν καιρά, δημιουργήθηκαν κάποιες ουνθήκες πού ἐπέτρεπαν τήν ἐμφάνιση θιθλίων ἀνθρώπων πού εἶχαν διωχθεί γιά τά φρονήματά τους, πού γιά διάφορους λόγους δέν μπόρεσαν νά γράψουν ἡ νά ἐκδώσουν τά ἔργα τους νωρίτερα. Ετοι, θγήκαν τά θιθλία «Επ' ἐσχάτη προδοσία» τού Κώστα Κοτζιά, οἱ «Συνυπάρχοντες» καί ἡ «Εξαφάνιση» τού Αριστοτέλη Νικολαΐδη, τό «Στάλαγκ WC» τού Ομηρου Πέλλα, ἡ «Αἴθουσα» τού Παύλου Παπασιώπη, ἀ «Πολίτης Β' κατηγορίας» τού Στέλιου Βαλιούλη, καθώς ἐπίσης καί τά θιθλία τού Φραγκιά «Ανθρωποι καί σπίτια» καί «Καγκελόπορτα», πού εἶναι ἀπό τά πιό ἐνδιαφέροντα μεταπολεμικά θιθλία, μαζί μέ τά θιθλία τού Δημήτρη Χατζή. Τό κείμενο αὐτό δέν μπορεί νά ἐξαντλήσει ὀλόκληρο τάν κατάλογα τών θιθλίων πού ἀναφέρονται στόν πόλεμο, τήν Κατοχή καί τόν ἐμφύλιο, Ιδίως καθώς πρόσφατα ἐμφανίζονται θιθλία αὐτοθιογραφικά ἡ καί ἄλλα πού ἐν μέρει ἀναφέρονται κοί στά κοινωνικοπολιτικά γεγονότα τών ἐτών 1940-1960. Ωστόσο, δέν μπορεί κανείς νά ἀγνοήσει θιθλία σάν «Τό κιθώτιο» τού Αρη Αλεξάνδρου, πού δίνει μιά «φανταστική» περιπέτεια τού ἐμφυλίου ἀπό τήν μεριά τών ἀνταρτών, ἕνα θιθλίο καφκικής διαθέσεως, ἀλλά καί ὀξυτάτης κριτικής τών ὁσων συνέθησαν στόν κόσμο τού «Δημοκρατικού Στρατού». Ακόμη δέν μπορεί νά μήν ἀναφερθεί ὁτι ἀρκετά πεζογραφήματα τού Γιώργου Ιωάννου ἡ σελίδες τού Χριστόφορου Μηλιώνη ἀναφέροναι στόν ἐμφύλιο καί τά μετέπειτα. Καί, φυσικά, θά ἦταν λάθος νά μήν ἀναφερθοῦν ἡ «Ελένη» τού Γκατζογιάννη, παρ' ὁλο πού δέν εἶναι μυθιστόρημα, καί τό «Ημερολόγιο χρόνια» τού Στρατή

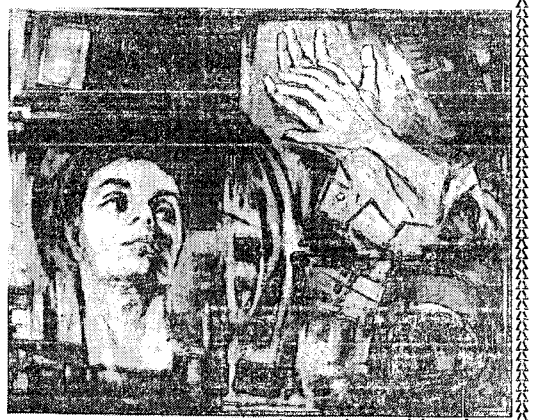

Στά πλαίσια τής ἐκθέσεως Θεσσαλονικιέων ζωγράφων πού ὀργανώνεται στή Βοστώνη γιά τά ἑκατό χρόνια τού κολεγίου «Ανατόλια» ἡ ζωγράφος Κλειώ Νάτση μετέχει μέ τό παραπάνω ἔργο της «Νέος» τής σειράς «Καμικάζι Νο 3».

Ο κόσμος τών εἰκαστικών

Δέκα χρόνια ζωγραφικής ἀπό τήν Ολγα Σταυρίδου

Μιά γόνιμη ἐπίδραση ἀπό τόν Ν. Γ. Πεντζίκη

Εργα μιάς περίπου δεκαετίας (1976–1986), παρουσιάζει ἡ Ολγα Σταυρίδου στή γκαλερί «Εἰρμός». Πρόκειται γιά 51 τοπογραφίες, δουλεμένες μέ λάδι, αὐγοτέμπερα, κηροτέμπερα καί κραγιόνια καί δύο ἔργα μέ θρησκευτικό περιεχόμενο.

Βλέποντας συγκεντρωμένους τούς πίνακες αὐτούς, διαπιστώνουμε ὁτι παρόλο πού εἶναι ἀπόφοιτος τής ἀνωτάτης σχολής καλών τεχνών, μέ καθηγητές τόν Νίκο Νικολάου καί τά Γιάννη Μόραλη, ἡ Σταυρίδου δέν ἐπηρεάστηκε ἀπά τά ἔργα τών δασκάλων της, ἀλλά ὁπό τά παλιά λεπτοδουλεμένα σχέδια μέ πυκνή θλάστηση τού Νίκου Χατζηκυριάκου Γκίκα καί – κυρίως – ἀπά τό ἔργο τού Ν. Γ. Πεντζίκη, μέ τόν ὁποίο ἔχει καί πνευματικές σχέσεις. Θά πρέπει ὅμως, μιάς ἔξαρχής νά τονίσουμε ὁτι ἡ ἐπιρροή τού Πεντζίκη στό ἔργο της, ὑπήρξε γόνιμη, ἀφού ἡ Σταυρίδου ἔχει δικό της ὕφος, ἐντελώς προσωπικό. Η ἐπιρροή συνίσταται ἀπό τή μιά στήν τεχνοτροπία, ἀφού χρησιμοπαιεί τή διακεκομμένη πινελιά (ἀλλά πιό ἁπαλή κι ἐλεύθερη), μέ τήν ὁποία γεμίζει προσεκτικά ὁλη τή ζωγραφική της ἐπιφάνεια κι ἀπό τήν ἄλλη στήν προτίμησή της στά τοπία μέ πλούσια θλάστηση καί στά θυζαντινά μνημεία. Ερέθισμα γιά τήν ἐπιλογή τών συγκεκριμένων θεμάτων εἶναι ἡ συγκίνηση πού τής προκαλεί τό ἴδιο τά τοπίο, χωρίς νά ὑπάρχει μιά κάποιο μεταφυσική - θρησκευτική διάσταση στό ἔργο της, κάτι δηλαδή πού συνέθαινε καί μέ τόν Πεντζίκη πρίν ἀρχίσει τήν ψηφαρίθμησή του

Εκείνο, πού τή διαφοροποιεί ἀπά τόν Πεντζίκη καί συνάμα τής δίνει τά προσωπικό της στύλ, εἶναι τό σωστό σχέδιο, ἡ ὀρθολογική κατάταξη τών στοιχείων τού πίνακα, τό παίξιμο σέ πολλά ἐπίπεδα μέ διατήρηση τής προοπτικής (ἀλλοτε λιγότερο κι ἀλλοτε πιό πολύ) καί ἡ σταθερή προτίμησή της στά θερμά χρώματα (κόκκινο, πορτοκαλί, κίτρινο), πού τά σπάνει μέ ἀποχρώσεις τού μπλέ, πετυχαίνοντας ἁρμονικές συγχαρδίες καί μιά ἀχνή καί ὑγρή ἀτμόσφαιρα. Τά κυρίως τοπία, ἀλλοτε πιό συγκεκριμένο κι ἀλλοτε πιό ρευστό, πνίγεται σέ μιά πλούσια θλάστηση, ζωή σφύζουσα τής φύσης, ἀκόμα κι ὁταν ζωγραφίζει ὁπό μακριά μιά ὁλόκληρη πόλη, ὁπως ἡ Καστοριό (ἐμενε παλιότερα ἐκεί) ἡ τό κάστρο τής Μύρινας. Από τό ἐντός τής σύγχρονης πόλης (π.χ. Θεσσαλονίκη ἡ Καστοριά) ἐπιλέγει μόνο τά θυζαντινά μνημεία («τείχας», «Η κουμπελίδικη»), πού τά ἀπομονώνει ὁπό τά γύρω κτίσματα, ζωγραφίζοντας αὐτούσια τίς μνήμες αὐτές τού παρελθόντος, ρομαντική θά λέγαμε προσκόλληση στά ἀπομεινάρια τής ἱστορίας μας, πού μάς τή θυμίζει καί ἐξωπαίσμένη. Παρόλο πού στούς πίνακες τής Σταυρίδου λείπει τελείως ἡ ἀνθρώπινη παρουσία, ἡ ὀργιώδης θλάστηση μέ τό θερμά της χρώματα, δίνει στό ἔργο της ἕνα τόνο λαχτάρας γιά ζωή.

Π.Σ.

εμπνευσμένες από την Ελλάδα και την Ιταλία, όπου θλέπει κανείς καί γνήσιες εικόνες θοσκών, άλλά καί φωτογραφίες μέ πολλά στοιχεία, πού θά μπορούσε νά τά όνομάσει κανείς σουρεαλιστικά (άλλωστε ένα μέρος της έκθεσής του τιτλοφορείται «σουρεαλισμός στην Ελλάδα»), ή άλλες, όπου ύπερισχύει μιά έξιρεσιονιστική τάση. Η τεχνική τελειότητα συνδυάζεται μέ τήν ευρηματικότητα στήν όπτική γωνία ή στήν θεματογραφία καί τό τελικό αποτέλεσμα είναι έντυπωσιακό.

Γενικότερα όλη ή έκθεση «Ανθρωπος καί χώρος», πού δείχνει ούσιαστικά μιάν εξέλιξη της φωτογραφικής τέχνης (ό Σάτλιφ φωτογράφιζε πρίν 100 χρόνια, ό Λίστ στάν μεσοπόλεμο καί τίς πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες, τό ζεύγος Εγκεράν τήν τελευταία δεκαετία), προσφέρει αίσθητική απόλαυση, άλλά καί πολλά μαθήματα.

Τά σημαντικότερα ήταν τό «Μνήμα τής γριάς» τού Αγγελου Βλάχου, «Οί άνθρωποι του μύθου» τού Ξεφλούδα, «Τό πλατύ ποτάμι» του Μπεράτη, οί «Αρματωμένοι» τού Λουκή Ακρίτα καί ή «Ιερά Οδός» τού Θεοτοκά.

Τά θιθλία αύτά αποτελούν καί αποτελέσματα πρασωπικής έμπειρίας, άλλά καί συνθετικότερες μορφές έργων πάνω στόν πόλεμο, πού διεξήγαγαν οί Ελληνες πάνω στά άλθανικά θουνά, απέναντι σ' έναν υπέρτερο εχθρό. Ωστόσο, δέν ήταν τά μόνα. Διηγήματα γιά τόν πόλεμο έγραψαν ό Βενέζης, ό Τερζάκης, ό Δέλιος καί πολλοί άλλοι, ενώ τό μεγάλο γεγονός τού της, πού νικήθηκε (μεταπολεμικά), εξορίσθηκε, αναγκόσθηκε νά σωπόσει, περιμένοντας καλύτερες μέρες.

Στό μικρό διάστημα μέχρι νά φτάσουμε στόν εμφύλιο πρόφτασε νά κυκλοφορήσει τό θιθλίο τού Δημήτρη Χατζή «Η φωτιά», πού αναφέρεται στήν αντίσταση. Διηγήματα γιά τήν Κατοχή έγραψαν πάλι ό Βενέζης, ό Δέλιος, καί μερικοί άλλοι. Ομως τά θιθλία αύτά ούτε υποστήριζαν τήν αντίσταση της αριστεράς, ούτε έμπαιναν στό θέμα τής εμφύλιας διαμάχης πού είχε αρχίσει, δυστυχώς, από τά χρόνια τής σκλαθιάς άκόμη.

Επρεπε νά έλθει ή νέα γενιά των πεζογράφων γιά νά θοθούν Νίκου Κάσδαγλη καί «Η τειχομαχία» τού Θ.Δ. Φραγκόπουλου. Τά θιθλία αύτά είναι καί αξιόλογα καί μέχρι ένα σημείο, δείχνουν ένα δέος γιά τόν έξοντωτικό πόλεμο πού είχε αρχίσει μεταξύ των Ελλήνων.

Η αριστερά, όπως ήταν φυσικό, άργησε νά προσφέρει (σάν εκδόσεις τουλάχιστον) τά δικά της θιθλία, παύ ήταν έμπνευσμένα από τά χρόνια τής Κατοχής, τής απελευθέρωσης, καί όλα μαζί θά φανούν γιά νά δείξουν καί τόν εμφύλιο καί τά δεινά των οπαδών της στήν δεκαετία τού 1950. Ακόμη θά πρέπει νά επωσθεί ότι ένας σημαντικός αριθμός θιθλίων πάνω στά θέματα αύτά θγήκαν πολύ αργά.

Γι' αύτό νομίζουμε, αποτελεί πολύ σημαντικό γεγονός ή κυκλοφορία του θιθλίου «Πυραμίδα 67» τού Ρένου, πού θγήκε σύντομα μετά τό τέλος των γεγονότων καί πού περιγράφει συνταρακτικά τίς έμπειρίες τού συγγραφέα από τόν αδελφοκτόνα έκείνο πόλεμο, προσπαθώντας νά είναι όσο τά δυνατάν αντικειμενικότερη. Στά ίδια περίπου χράνια θγήκε καί το θιθλίο τού Τηλέμαχου Αλαθέρα «Τά άγρίμια τού άλλου δάσους», πού αναφέρεται επίσης στόν εμφύλιο καί πού αποτελείται από διηγήματα.

Πρίν προχωρήσουμε θά πρέπει νά σταθούμε στήν τριλογία τού Στρατή Τσίρκα «Ακυθέρνησια».

Πιστεύουμε ότι τό κεφάλαιο αύτό δέν έκλεισε γιά τήν μεταπολεμική πεζογραφία, καί ότι θά συνεχίσουν νά γράφονται μυθιστορήματα καί διηγήματα πού αναφέρονται στά συγκλονιστικά γεγονότα τής είκοσοετίας 1940-1960, καθώς σήμερα θρίσκεται στήν ωριμότητά της μιά γενιά πού έζησε έκείνες τίς στιγμές, άλλά καί στήν ανάπτυξή της μιά άλλη γενιά πού τά χρόνια έκείνα περνούσε τήν παιδική της ηλικία. Ετσι ή οποιαδήποτε ανασκόπηση τής λογοτεχνίας πάνω στήν έν λόγω εποχή μένει αναγκαστικά ανοιχτή.

ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΛΑΣ

Τεοντόρ Στόρμ

Ενα γράμμα

Ενα γρόμμα πρέπει νά σού γράψω
θησαυρέ μου, πούσαι μακριό.
Μού τό ζήτησες, δέν πρέπει νά ξεχάσω
πώς τό ήθελες θαθιά άπ' τήν καρδιό.

Ετσι πήρα τό χαρτί καί τό μολύθι
μέ τή σκέψη, πώς νό πρωτάρχισω
μά έπειδή ό πόνος μου μέ θλίθει
θέλω κάτι νά σ' όμολογήσω.

Οταν ήμαστε κοντά, εύτυχισμένοι
κι όλα τά θαρούσαμε χαρούμενα κι ώραία
δέν σκεφτόμαστε στό γρόψιμο νά μένει
κάτι, πού θά μάς έκράταγε παρέα.

Μετάφραση ΡΙΤΣΑΣ ΔΕΛΑΚΗ-ΣΑΓΙΑΞΗ

Τό ξένο διήγημα

Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Τού Λουίτζι Πιραντέλο

ΚΑΛΑ ξέσπασες, φίλε μου. Είναι πράγματι νά λυπάται κανείς πού παράθλεψες τό πηγαίο ταλέντο σου καί δέν αφιερώθηκες στίς μούσες. Πόση θέρμη στίς έκφράσεις σου καί τί διόφανη σαφήνεια! Σέ μερικές φράσεις, κάνεις νά ξεπηδούν ζωντανά μπροστά στά μάτια πρόσωπα, χώροι, γεγονότα.

Πόνεσες, περιφρονήθηκες, φτωχέ μου Μαρίνο, καί δέ θά 'θελα αύτή μου ή απάντηση νά σού μεγαλώσει τόν πόνο καί τήν περιφρόνηση. Αλλά θέλεις νά σού έκθέσω είλικρινά αύτό πού σκέφτομαι γιά τήν περίπτωσή σου; Θά τό κάνω εύχαρίστως, άν κι είμαι θέθαιος πώς δέ θά σ' εύχαριστήσω.

Ακολουθώ τή μέθοδό μου, όν μού επιτρέπεις. Πρώτα συνοψίζω σύντομα τό γεγονότα, μετά σού έκθέτω μέ τήν είλικρίνεια πού επιθυμείς τήν απάντησή μου. Λοιπόν, κατά σειρά:

1. ΠΡΟΣΩΠΑ - ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ - ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ: α) Η δεσποινίς Αννίτα: Είκοσι έξι χρονών (δείχνει μόλις είκοσι, έντάξει, άλλά είναι είκοσι έξι καμπανιστό). Μελαχρινή, μάτια σάν τή νύχτα:

Στά μάτια σου μέσα θυθίζεται ή νύχτα θαθιά.

Χείλη κοραλλένια, έ, πάει καλά.

Αλλά ή μύτη, φίλε μου; Εσύ γιά τή μύτη δέ μού μίλησες. Στίς μελαχρινές, πάνω άπ' όλα νά κοιτάς τή μύτη, κι είδικά τά πτερύγια τής μύτης.

Εγώ είμαι σίγουρος πώς ή δεσποινίς Αννίτα τό 'χει λίγο πρός τά πόνω. Δέ λέω πώς είναι όσχημη ή μύτη, άς πούμε μάλιστα μυτάκι, άλλά πρός τά πάνω. Καί μέ δύο πτερύγια λίγο κρεατωμένα, πού τής άνοίγουν λίγο σάν σφίγγει τά όόντια, όταν στυλώνει τό μάτια στό κενά καί παίρνει μέ τά ρουθούνια ένα μακρύ μακρύ, σιωπηλό άναστεναγμό.

Εχεις προσέξει πώς τής σκοτεινιόζουν κι αλλάζουν χρώμα τά μάτια, όταν τραθάει κανέναν άπ' αύτούς τούς σιωπηλούς αναστεναγμούς;

Πολύ υποφέρει ή δεσποινίς Αννίτα γιατί είναι πολύ έξυπνη. Ζούσε όνετα όταν ό πατέρας ζούσε. Τώρα νεκρός ό πατέρας, φτωχή αύτή. Κι είκοσι έξι χρονών, μυτίτσα ψηλά καί μότια τής νύχτας.

Ας προχωρήσουμε.

θ) Ο φίλος μου, ό Μαρίνο: Είκοσι τεσσόρων χρονών, δύο λιγότερα από τή δεσποινίδα Αννίτα, πού ίσως γιαυτό δείχνει μόλις είκοσι.

Φτωχός κι όρφανός από πατέρά κι σύτός. Θλιθερό πράγματα, άλλά υποφερτά όταν τά μοιράζεται μέ άγαπημένα πρόσωπα. Ταυτίσεις μοιραίες. Βέθαια, ό φίλος μου ό Μαρίνο είναι μέν όρφανός καί φτωχός, έχει όμως μάνα κι όδελφή νά συντηρεί. Ορφανή καί φτωχή ή δεσποινίς Αννίτα μέ μιά μάνα κι σύτή, άλλά πού δέν τή συντηρεί. Τή συντήρηση τή σκέφτεται ό κύριος Μπαλέσι.

Ο φίλος μου ό Μαρίνο μισεί φυσικά αύτό τόν τιτλούχο, λεγόμενο κομεντατόρ. Κεφάλι έξυπνο καί φλογερή καρδιά ό Μαρίνο. Μιλά άπλά κι έλκυστικά, καί χρωματίζει αύτά πού λέει μέ τό χρώμα των ώραίων του γαλανών ματιών. Ας πούμε ότι ά φίλος μου ό Μαρίνο είναι ή μέρα κι ή δεσποινίς Αννίτα ή νύχτα. Αύτός έχει τό ξανθό του ήλιου στά μαλλιά, τό γαλάζιο τ' ούρανού στά μάτια. Εκεινής τό μάτια είναι δύο άστέρια καί στά μαλλιά της φωλιάζει ή νύχτα.

Μού φαίνεται ότι μιλώντας μ' ένα ποιητή, δέν θά μπορούσα παρά νά έκφραστώ μόνο έτσι.

Προχωρούμε.

Ο φίλος ό Μαρίνο, κατ' ανάγκη συνετός, δέν μπορεί νά διαπράξει τήν τρέλα, έφόσον διαρκούν οί παρούσες καταστάσεις (καί θά διαρκέσουν πολύ όκόμη), ν' αναλάθει τή διατροφή κι άλλης γυναίκας. Καί σκέψου νό πρέπει ν' άφήσει έκείνη πού λιγότερο τόν θραίνει.

Ισως αύτό τό τρίτο θάρος θά τόν έκανε νά αίσθάνεται ελαφρύτερο τά άλλα δύο, πού δέν μπορεί καί δέν τολμά νά ξεκολλήσει από πάνω του. Υπάρχει όμως κι αύτός πού σκέφτεται πώς μέ τρείς ανθρώπους στίς πλάτες, δέ θά αίσθάνεται καλά καί άνετα. Καί ό Μαρίνο κατ' ονόγκη συνετός, πρέπει νά τό αναγνωρίσει.

γ) Ο κομεντατόρ Μπαλέσι: Γέρος, φίλος τής καλής έκείνης ψυχής. Καταλαθαίνετε: τού πατέρα τής Αννίτας. Εξήντα έξι χρονών. Μικροκαμωμένος, άδυνατούλης, ποδαράκια σάν δύο δόχτυλα, άλλά άρματωμένα μέ δύο δεσποτικές ψηλοτάκουνες μπότες. Μεγάλο κεφάλι, πυκνά μουστάκια χιονότα, πού κάτω τους χόνεται όχι μονάχα τό στόμα άλλά καί τό σαγόνι. Φρύδια δασιά, πάντα άνασηκωμένα, κι ένα δάχτυλο συχνά στή μύτη. Εκείνο τό δάχτυλο σκέφτεται. Σκέφτονται καί τά φρύδια του. Είναι σάν ένα κανόνι γεμάτο σκέψεις ό κομεντατόρ Μπαλέσι. Τά οίκονομικά πεπρωμένα τής νέας Ιταλίας θρίσκονται μέσα στίς μικρές σιδερένιες γροθιές του.

Τώρα, δέν ξέρει κανείς πώς καί γιατί, όλως εαφνικά, ά κομεντατόρ Μπαλέσι πίστεψε πώς μπορούσε ν' αλλάξει τήν πατρική όγόπη πού είχε γιά τή δεσποινίδα Αννίτα σέ άλλου είδους άγάπη... καί νά τή ζητήσει σέ γάμο.

Η δεσποινίς Αννίτα έσκιοε άρκετά μαντίλια μέ χέρια καί μέ δόντιο. Περισσότερο κι από άγανάκτηση, αίσθάνθηκε φρίκη, αποστροφή, εξευτελισμό. Η μαμά έκλαψε. Γιατί έκλαψε ή μαμά; Από χαρά, είπε. Μά άν δεχτούμε πώς έκλαψε από χορό, κλαίει κανείς γιά λίγο καί μετά γελάει. Αλλά ή μαμό τής δεσποινίδος Αννίτας έκλαψε πολύ καί δέν ξαναγέλασε.

Κι ός έρθουμε ατό τελευταίο πρόσωπο.

δ) Ο Νικολίνο Ρέσπι: Τριάντα χρονών, στέρεος, άθλητικός, κολυμθητής καί διάσημος ιππέας, θαρκάρης, εφομάχος άλλά καί άναιδής, άμαθής σάν γαλόπουλο, χαρτοπαίχτης, γυναικάς... Κι άλλα κι άλλα, φίλε μου, νά στά πώ όλα; Γνωρίζω τόν Νικολίνο Ρέσπι καί συμμερίζομαι τήν απέχθειά σου καί τήν περιφρόνησή σου γι' αύτόν. Μά μή νομίζεις πώς τόν κατηγορώ στήν προκειμένη περίπτωση.

Κατηγορώ, λοιπόν, εσένα; Οχι. Τή δεσποινίδα Αννίτα; Ούτε. Ω, Θεέ μου, άσε με νά άκολουθήσω τή μέθοδό μου. Πιστεψέ με, φίλε μου, ή περίπτωσή σου είναι παλαιοτάτη. Τά καινούριο, τό γνήσιο εδώ, είναι μόνο ή μέθοδός μου καί ή έρμηνεία πού θά σού δώσω.

Ας προχωρήσουμε μέ τή σειρά.

∴

2. Ο ΧΩΡΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ: Η παραλία ντ' Ατζιο, καλοκαίρι μιά φεγγαρόλουστη νύχτα. Μού έκανες μιά τέτοια περιγραφή, πού δέ διακινδυνεύω νά τήν κάνω κι εγώ. Μόνο πού έθαλες πολλά άστέρια, άγαπητέ. Μέ τό φεγγάρι στά τρία τέταρτα, δέν είναι δυνατό νά φαίνονται τόσα πολλά. Ενας ποιητής, όμως, δέν μπορεί νά δίνει σημασία σ' αύτά τά πράγματα πού είναι περιστασιακό. Ενας ποιητής μπορεί νά θλέπει άστέρια άκόμα κι όταν δέ φαίνονται καί τό αντίθετο: νά μή θλέπει πράγματα πού οί άλλοι θλέπουν.

Ο κομεντατόρ Μπαλέσι νοίκιασε μία θιλίτσα κοντά στήν παραλία κι ή δεσποινίς Αννίτα μέ τή μαμά της θρίσκονται έκεί γιά μπόνια. Απασχολημένος στή Ρώμη ό κομεντατόρ, πάει κι έρχεται. Απ' τήν άλλη, πάλι, ό Νικολίνο Ρέσπι είναι μόνιμος στό ντ' Αντζιο γιά μπάνια καί χαρτιά. Κόθε πρωί, λοιπόν, στά νερό καί κόθε θράδυ στήν πράσινη τσόχα, δίνει παράσταση μέ τά κατορθώματά του.

Η δεσποινίς Αννίτα έχει όνόγκη νά ελαττώσει τό πλήγμα της προσθολής, γιουτά θραδυπορούσε στό μπάνιο. Δέν μπορούσε θέθαια νά συγκριθεί μέ τό Νικολίνο Ρέσπι, άλλά τέλος πάντων είναι καλή κολυμθήτρια καί σάν τέτοια ένα πρωί απομακρύνθηκε από τήν παραλία παραθγείνοντας μαζί του. Προχωρούν, πάνε καί πάνε... Ολοι οί κολυμθητές παρακολουθούν μέ αγωνία αύτό τόν άγώνα, πρώτα μέ τά μάτι μετά μέ τά κυάλια. Η μητέρα μετά από κάποιο σημείο δέ θέλει πιά νά κοιτάξει. Αρχίζει νά άργίζεται καί νά φοθάται. Ω, Θεέ μου, πώς θά γυρίσει κολυμπώντας τό κοριτσάκι της από τόσο μακριά; Σίγουρα θά τής πιαστεί ή άνσπνοή. Ω, Θεέ μου, Θεέ μου! Πού είναι; Πόσο μακριά είναι; Ούτε κάν φαίνονται. Πρέπει νό στείλει άμέσως θοήθεια. Μιά θάρκα, γιά όνομα του Θεού, μιά θάρκα! Κάποιος νά θοηθήσει, άμέσως! Πολλά λέει, πολλά κάνει, καί στό τέλος δύο σπουδαίοι νεαροί πηδάνε σέ μιά θάρκα ήρωικά καί δρόμο μέ τέσσερα κουπιά.

Θεία έμπνευση! Διότι ή δεσποινίς Αννίτα, λίγο μετά πού ξεκίνησαν οί δύο νεαροί, τήν πιάνει μιά κράμπα καί θάζει τή φωνή. Ο Νικολίνο Ρέσπι τρέχει μέ δύο απλωτές καί τή θοηθάει, άλλά ή δεσποινίς Αννίτα κοντεύει νά λιποθυμήσει κι αρπάζεται απελπισμένα απ' τό λαιμό του. Ο Νικολίνο θλέπει πώς είναι χαμένος, πάει νό πνιγεί μαζί της. Στήν όργή του, καί γιά νά τήν κάνει νά τόν αφήσει τής κόθει μιά άγρια δαγκωνιά στό λαιμό. Τότε λοιπόν ή δεσποινίς Αννίτα έγκαταλείπεται, σύτός πιά μπορεί νά γήν κρατήσει. Οί δυνάμεις του τελειώνουν όταν φτάνει ή θάρκα. Η διάσωση επιτελέστηκε.

Τώρα, όμως, ή δεσποινίς Αννίτα πρέπει νά κουράρει τή δαγκωνιά στό λαιμό. Κι αύτό τραθάει πιό πολύ από μιά θδομάδα... Είναι έντυπώσεις πού μένουν, Μαρίνο μου. Γιό κάμποσες μέρες, ή δεσποινίς Αννίτα μόλις πού μπορεί νά γυρίζει τό λαιμά της. Καί δέν μπορεί νά κατηγορήσει τόν Ρέσπι πώς δαγκώνει κι άσχημα. Επειτα, αύτή ή δαγκωνιό μπορεί νά τή δυσαρεστεί γιατί σ' αύτή όφείλει τή διάσωσή της. Ολα σύτά είναι τώρα περασμένα γεγονότα. Κι όμως, ίσως κι όχι. Διότι τά πάντα έξαρτώνται από τά πού καί τά πώς τέλειωσαν.

Οταν έσύ, Μαρίνο μου, έφτασες κείνη τή φεγγαρόλουστη θραδιά στά ντ' Αντζιο, μέ τό θάνατο στήν καρδιά, γιά νά έχεις μιά τελευταία συνόντηση μέ τή δεσποινίδα Αννίτα, αύτή ήδη άρραθωνιασμένη μέ τόν κομεντατόρ Μπαλέσι κι είχε άκόμα στό λαιμό της τά ίχνη τών δοντιών τού Νικολίνο Ρέσπι. Οπως ό ίδιος εξομολογήθηκες, αύτή σ' ακολούθησε γαλήνια στή μακριά παραλία καί χάθηκε μαζί σου στήν έρημη άμμουδιά. Πήγατε μέχρι τό μεγάλο θράχο πού τόν κρύθει ή άμμος, άκρη άκρη. Οί δυό σας κάτω απ' τά φεγγάρι άλαμπρατσέτα, μεθυσμένοι απ' τό θαλασσινό αέράκι, ζαλισμένοι από τά αδιάκοπο υπόκωφο μουγκρητό των οσημένων κυμάτων. Τί τής έλεγες; Ξέρω: όλη σου τήν άγάπη καί όλο τόν καημό σου. Τής πρότεινες νά έλευθερωθεί από τήν κακούργα επιρροή έκείνου τού μισητού γέρου καί νά παραδεχτεί τή φτώχεια σου. Ομως έκείνη, φίλε μου, ταπεινωμένη πλέον, φλογισμένη καί θασανισμένη από τά λόγια σου, δέν ήθελε νά δεχτεί τή φτώχεια σου, ήθελε άντίθετα τόν ερωτά σου, έκείνη τήν ίδια θραδιά, γιά νά εκδικηθεί έτσι προκαταθολικά τό μισητό γέρο. Αύτό τό σταυρωτή πού θέλει νά τής επιθάλλει ένα τέτοιο φόρο, γιό νό ξεπληρωθούν μ' αύτά τόν τρόπο οί μακρόχρονες δωρεές του.

Εού, τίμια κι εύγενικά, άρνήθηκες αύτή τήν εκδίκηση. Φίλε μου... σέ πιστεύω: τό 'σκασες σάν τρελός.

Πάντως στή δεσποινίδα Αννίτα, πού έμεινε μάνη έκεί, πάνω στήν άμμο, στή σκιά τού θράχου, γιά κείνη τή διφορούμενη φυγή σου κάτω από τά φεγγάρι κατά μήκος τής παραλίας, δέν τής φάνηκες τρελός, σέ διαθεθαιώ έγώ. Θά τής φάνηκες ένας θλάκας, ένας χωριάτης.

Καί δυστυχώς, φτωχέ μου Μαρίνο, πάνω σέ κείνο τό θράχο έκείνο τό θράδυ, σιωπηλός, ξέρεις ποιός απόλαυσε τή θεα τής φυγής σου κάτω απ' τά φώς τού φεγγαριού; Ο ίδιος ό Νικολίνο Ρέσπι, έκείνος τής δαγκωνιάς καί τής διόσωσης.

Τού έφτασαν τρείς λέξεις κι ένα γέλιο από κεί πάνω.

Τί θλάκας! Ετσι δέν είναι, δεσποινίς;

Καί πήδηξε κάτω.

Υστερα είχες τήν εύχαρίστηση νά έκπλαγείς μαζί μέ τόν κομεντατόρ Μπαλέσι, πού έφτασε άρχτερα από τήν Ρώμη μέ τό αύτοκίνητο, θλέποντας τόν Νικολίνο Ρέσπι, χέρι χέρι μέ τή δεσποινίδα Αννίτα, νά επιστρέφουν.

Εσύ στόν πηγεμό, αύτός στό γυρισμό. Πιό γλυκός ό πηγεμός ή ό γυρισμός; Καί νά, φίλε μου, τώρα πού φτάνουμε στή ρίζα τής υπόθεσης.

∴

3. ΕΡΜΗΝΕΙΑ: Εσύ πιστεύεις, άγαπητέ Μαρίνο, πώς θασανίστηκες από μιά άγρια απογοήτευση, γιατί είδες ξαφνικά τή δεσποινίδα Αννίτα φριχτά διαφορετική απ' ά,τι τήν έξερες. Τώρα είσαι γιά τά καλά σίγουρος πώς ή δεσποινίς Αννίτα ήταν μιό άλλη.

Πολύ καλό. Μιά δεσποινίς Αννίτα είναι σίγουρα. Οχι μόνο μιό, φίλε μου, άλλά κι άλλες κι άλλες, τόσες όσοι είναι αύτοί πού τή γνωρίζουν καί τούς γνωρίζει. Τό λόθος σου, κατά θάθος, ξέρεις σέ τί συνίσταται; Στό ότι πιστεύει πώς έφόσον είναι μιά άλλη - κι άλλες πολλές, πιστεύω έγώ - ή δεσποινίς Αννίτα δέν είναι πλέον ή ίδια έκείνη πού γνώριζες. Ομως, δέν είναι έτσι γιατί ή δεσποινίς Αννίτα είναι έκείνη, άλλό καί μιά άλλη κι άλλες πολλές, διότι θά πρέπει νά παρσδεχτείς πώς έκείνη πού είναι γιά μένα δέν είναι ή ίδια πού είναι γιά σένα, κι είναι μιά όλλη έκείνη πού είναι γιά τή μητέρα της, κι άλλη έκείνη γιά τόν κομεντατόρ Μπαλέσι, καί γιά όλους τούς άλλους πού τή γνωρίζουν, καθένας μέ τόν τρόπο του.

Τώρα, κοίταξε. Καθένας πού τή γνωρίζει τής δίνει - έτσι δέν είναι; - κσί μιά δική του όψη. Πολλές όψεις λοιπόν, φίλε μαυ, πού κάνουν πραγματικό, καί δέν είναι τρόπος τού λέγειν, τή δεσποινίδα Αννίτα μιά γιά σένα, μιά γιά μένα, μιό γιά τή μητέρα της, μιά γιά τόν κομεντατόρ Μπαλέσκι κι ούτω καθεξής. Εχοντας όμως τήν αύταπάτη καθένας από μός πώς ή προγματική Αννίτα είναι μόνο έκείνη πού γνωρίζει αύτός, κι σύτή ή ίδια, προπάντων ή ίδια, έχει τήν αύταπάτη πώς είναι μία, πόντα ή ίδια, γιά όλους.

Ξέρεις από πού γεννιέται αύτή ή αύταπάτη, φίλε μου; Από τά γεγονός πώς πιστεύουμε, μέ καλή πίστη, πώς είμαστε όλες αύτές οί άψεις κάθε φορά, σέ κάθε μας πράξη. Ενώ, δυστυχώς, δέν είναι έτσι. Αύτό τό καταλαθαίνουμε όταν γιά ένα πσλύ δυσάρεστο γεγονός θρισκόμαστε γραπωμένοι καί κρεμσμένοι ξαφνικά από μία μας πράξη μοναχό, όνάμεσα στίς τόσες άλλες πού διαπράτουμε. Τό όντιλαμθανόμαστε, πλήρως θέλω νά πώ, πώς δέν είμαστε όλες οί όψεις σέ μιά πράξη, καί θά ήταν μιά φοθερή άδικία τό νά μάς κρίνουν απ' αύτή τήν πράξη μας μόνο, όπό την όποία κρατιόμαστε γαντζωμένοι καί κρεμασμένοι μ' ένα χαλκό στό λαιμό, γιά όλη μσς τήν ύπαρξη, σάμπως αύτή καθωστή ή ύπαρξή μας είναι ένσωματωμένη σ' αύτή τήν πράξη μονάχα.

Αύτή λοιπόν τήν άδικία διαπράτεις έσύ, φίλε μου, ένάντια στή δεσποινίδα Αννίτα. Τήν έπισσες μέ μιά όψη, διοφορετική από κείνη πού τής έδινες έσύ, καί θέλεις τώρα νά πιστέψεις πώς ή άληθινή της όψη δέν είναι έκείνη, ή ώραία, πού τής έδινες έσύ πρώτα, άλλά αύτή, ή άσχημη, μέ τήν όποία τήν είδες, μαζί μέ τόν κομεντατόρ Μπαλέσι, καθώς επέστρεφε απ' τό θρόχο μαζί μέ τάν Νικολίνο Ρέσπι.

Κοίτα, δέν είναι τυχαίο παύ εσύ δέ μού μίλησες, φίλε μου, γιά κείνη τή μυτούλα πού «δίνει τ' άψηλαύ» τής δεσποινίδος Αννίτας. Εκείνη ή μυτούλα δέ σού άνήκε. Εκείνη ή μυτούλα δέν ήταν τής Αννίτας σου. Δικά σου ήταν τά μάτια της τά σκοτεινά, ή παθιασμένη της καρδιό, ή ραφινάτη έξυπνάδα της. Οχι όμως έκείνη ή μυτούλα ή φλογερή, μέ τά πτερύγια κάπως κρεατωμένα. Εκείνο τό μυτόκι όκόμη έτρεμε στήν ανάμνηση τής δαγκωνιός τού Νικολίνο Ρέσπι. Εκείνο τό μυτάκι ήθελε νά πάρει τήν εκδίκησή του γιά κείνη τή μισητή απαίτησή του γέρο - κομεντατόρ Μπαλέτι. Εσύ δέν τής επέτρεψες νό πόρει αύτή τήν εκδίκηση... Καί λοιπόν, τήν πήρε μέ τόν Νικολίνο.

Ποιός ξέρει πόσο κλαίνε τώρα έκείνα τά μάτια τά σκοτεινά, πόσο ματώνει έκείνη ή παθιασμένη καρδιά καί πόσο έχει μετανιώσει έκείνη ή ραφινάτη έξυπνάδα! Θέλω νά πώ, αύτά πού άνήκουν σέ σένα.

Α, πιστεψέ με, Μαρίνο, ήταν πολύ πιό γλυκός ό πηγεμός μαζί σου στά θράχο, παρά ό γυρισμός άπ' αύτόν μέ τόν Νικολίνο Ρέσπι. Πρέπει νά πειστείς καί νά προετοιμαστείς νά μιμηθείς τόν κομεντατόρ, ό οποίος - θά τό δείς - θά συγχωρήσει τή δεσποινίδα Αννίτα καί θά τήν παντρευτεί. Αλλά νά μή νομίσεις πώς θά είναι μιά καί όλόκληρη γιά σένα. Θά είναι μιά όλόκληρη γιά σένα, είλικρινέστατη, καί μιά άλλη γιά τόν κομεντατόρ Μπαλέσι, όχι λιγότερο είλικρινής. Γιατί δέ θά υπάρχει μία μόνο δεσποινίς ή κυρία Αννίτα, φίλε μου.

Δέ θά είναι όμορφο, άλλά έτσι είναι.

Καί νό προσέξεις, ό Νικολίνο Ρέσπι νά μήν πηγαίνει επίσκεψη δείχνοντας τά δόντια του σε κείνο τό μυτάκι πού πόει τ' άψήλου...